Ympäristövaliokunta

Asia: E 36/2020 vp Valtioneuvoston selvitys: Uusi kiertotalouden toimintasuunnitelma

1. Keskeiset huomiot

Sitra kiittää mahdollisuudesta lausua koskien valtioneuvoston selvitystä EU:n uudesta kiertotalouden toimintasuunnitelmasta. Sitran lausunnon keskeiset huomiot on koottu alle.

- Luonnon monimuotoisuuskadon ja ilmastokriisin pysäyttämisellä on jo valtava kiire
- Luonnon monimuotoisuuden ja kiertotalouden yhteys on vahva, ja kiertotalouden ratkaisuilla kyetään vähentämään luonnonvarojen käyttöön kytkeytyviä ympäristövaikutuksia, ja siten vähentämään luonnon monimuotoisuuteen kohdistuvaa painetta
- Tuotepolitiikka ja kestävä tuotesuunnittelu ovat kuluttajien vaikutusmahdollisuuksien lisäämisen ohella merkittävä askel kohti kestäviä tuotanto- ja kulutustapoja
- Kiertotalouden päästövähennyspotentiaali paljon resursseja käyttävillä aloilla on huomattava, ja toimintasuunnitelman laajeneminen uusille resurssi-intensiivisille aloille on merkittävää. Useiden tutkimusten tulokset osoittavat, että ilman kiertotaloutta, ilmaston kuumenemista ei voi pysäyttää Pariisin sopimuksen mukaiseen 1,5 celsius-asteeseen
- Kiertotaloutta edistävistä tuotteista ja palveluista tulee tarjota luettavaa tietoa kuluttajille ja julkisille hankkijoille
- Siirtymää hiilineutraaliin kiertotalouteen tulee ohjata oikeudenmukaisesti, eli siirtymän vaikutukset työllisyyteen eri aloilla tulee huomioida sekä tarjota aktiivista tukea työtekijöiden osaamista lisäävään koulutukseen. Reilun ja oikeudenmukaisen siirtymän on tapahduttava kuitenkin ripeasti
- EU:n uudesta kiertotalouden toimintasuunnitelmasta puuttuu konkreettinen tavoite neitseellisten raaka-aineiden käytön vähentämiselle ja uusiutuvien sekä uusioraaka-aineiden käytön lisäämiselle

2. Sitran lausunto

Sitra yhtyy Suomen kantaan EU:n uuden kiertotalouden toimintasuunnitelman olevan **kattava ja kunnianhimoinen kokonaisuus sekä merkittävä askel kohti kestäviä tuotanto- ja kulutustapoja**.

Ilmastonmuutokseen, luonnon monimuotoisuuden heikkenemiseen ja luonnonvarojen ylikulutukseen vastaaminen **vaatii systeemistä ja kattavaa muutosta tuotanto- ja kulutustavoissamme.** Kestävyyskriisin juurisyynä pidetään luonnonvaroja ylikuluttavaa lineaarista talousmallia, joka aiheuttaa sekä lisääntyviä kasvihuonekaasupäästöjä että luonnon monimuotoisuuden heikkenemistä. Siirtyminen hiilineutraaliin kiertotalouteen on välttämätöntä, sillä

arviolta puolet kasvihuonepäästöistä ja **noin 90 prosenttia luontokadosta aiheutuu materiaalien käyttöönotosta ja prosessoinnista**[1].

Euroopan komission 11.3. esittelemä EU:n uusi kiertotalouden toimintasuunnitelma (COM(2020) 98 final) on yksi Euroopan vihreän kehityksen ohjelman (COM(2019) 640 final) toimeenpanon kulmakivistä. Kiertotalouden toimintasuunnitelmassa esitetyillä lainsäädäntöaloitteilla ja muilla toimenpide-ehdotuksilla tuodaan välttämättömiä ratkaisuja ilmastonmuutoksen ehkäisemiseen ja luonnon monimuotoisuuden kadon pysäyttämiseen, etenkin ohjaamalla tuotantotapoja kestäviksi kestävän tuotepolitiikan avulla ja tekemällä kestävät kulutusvalinnat mahdollisiksi.

Euroopan vihreän kehityksen ohjelman johdonmukaisen toimeenpanon nimissä on välttämätöntä, että kiertotalouden toimintasuunnitelman kanssa samaan aikaan julkaistu **Euroopan uusi teollisuusstrategia (COM(2020) 102 final) perustuu ilmastoneutraalille kiertotaloudelle**, ja että teollisuusstrategia huomioi vahvasti uudelleenkoulutuksen ja osaamisen uudistamisen tarpeen.

Kestävä tuotepolitiikka ja tuotesuunnittelu

Kiertotalouden toimintasuunnitelmassa esitetty kestävä tuotepolitiikka on merkittävä avaus, sillä **noin 80% tuotteiden ympäristöjalanjäljestä määritellään suunnittelu- ja tuotantovaiheessa**[2]. EU:n sisämarkkinoiden ytimeen kuuluva tuotepolitiikka luo lisäksi mahdollisuuksia tehdä **kiertotalouspolitikasta ja kestävistä tuotestandardeista globaaleja normeja kauppapolitiikan avulla**.

Luonnonvarojen kulutuksen jatkuva kasvu on aiheuttanut tilanteen, jossa **planeettamme kantokyky on paikoin ylitetty**. **Niukkenevista resursseista kilpailu ja EU:n vahva tuontiriippuvuus useista kriittisiksi listatuista raaka-aineista** lisää talouden ja yhteiskuntien epävakautta ja alttiutta häiriöille. Tämän vuoksi tuotanto- ja kulutuskäytännöt tulee muuttaa kestäviksi.

Toimintasuunnitelmassa esitetty **kestävä tuotepolitiikka pyrkii ohjaamaan tuotteet koko arvoketjun osalta kestäviksi, korjattaviksi ja kierrätettäviksi**. Kiertotalouden liiketoimintamallien tuotteiden elinkaaren piteneminen, tuotteiden palvelullistuminen ja lisääntyvät paikalliset raaka-ainekierrot lisäävät resurssitehokkuuden kautta kilpailukykyä ja resilienssiä.

Kuluttajien ja julkisten hankkijoiden vaikutusmahdollisuuksien lisääminen

Yhdymme lausunnon kantaan, että **julkisten ja yksityisten kuluttajien osallistumista kiertotalouteen on tärkeä vahvistaa**. Osallistumista voidaan edesauttaa lainsäädännöllä, jotta kuluttajat saavat luotettavaa tietoa kiertotaloutta edistävistä tuotteista ja palveluista. Ympäristöväitteiden todentamisen menetelmien tulisi olla myös pienyritysten resurssien puitteissa saavutettavissa, jotta nämä voisivat olla kilpailukykyisiä palveluntarjoajia vastaamaan tähän kiertotalouden mukaisten kulutustottumusten valtavirtaistumiseen.

[1] https://www.resourcepanel.org/reports/global-resources-outlook
[2] https://ec.europa.eu/jrc/en/research-topic/sustainable-product-policy

Kuluttaja tulisi kuitenkin ymmärtää myös proaktiivisena toimijana. Kuluttajille tulisi varmistaa myös suoria vaikuttamiskanavia, joiden avulla voitaisiin seurata ovatko toimenpiteet aidosti yhdenmukaisia kuluttajien tarpeiden ja resurssien, kuten ostovoiman kanssa. On myös seurattava tavoittaako tieto väestön tasapuolisesti, onko tieto ymmärrettävää ja helpottaako tieto ostopäätösten tekemistä.

Digitaalinen teknologia on tärkeässä asemassa raaka-aineiden seurannan ja jäljitettävyyden lisäksi tuotteiden ja tuotetietojen seurannassa. Esimerkiksi **digitaaliset tuotepassit olisivat edistysaskel** kiertotalouden ratkaisujen edistäjänä.

Kiertotalouden potentiaali resurssi-intensiivisillä aloilla

Kiertotalouden päästövähennyspotentiaali resurssi-intensiivisillä aloilla on laaja, **jopa 56 prosenttia teräs-, alumiini-, muovi-, ja sementin tuotannon päästöistä vuoteen 2050 mennessä**.[3] Etenkin huomattavan päästövähennyspotentiaalin vuoksi on ensisijaisen tärkeää, että uusi toimintasuunnitelma laajenee uusille, paljon resursseja käyttäville sektoreille kuten rakennus-, elektroniikka-, tekstiili-, ja muovialoille.

Reilu siirtymä hiilineutraaliin kiertotalouteen

Kiertotalous luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja työpaikkoja, mutta samalla työn luonne muuttuu monilla aloilla ja osalta aloista häviää työpaikkoja. Tämän vuoksi **siirtymä hiilineutraaliin kiertotalouteen tulee toteuttaa oikeudenmukaisella tavalla, tukemalla alueita ja työntekijöitä, joihin siirtymä vaikuttaa eniten**.

Työntekijöiden uudelleenkoulutus tulee huomioida siirtymän eri vaiheissa. Lisäksi siirtymää tulee ohjata, suunnitella ja toteuttaa eri yhteiskunnan osapuolia osallistaen. Kilpailukykyinen ja hiilineutraali kiertotalous vaatii tulevaisuudessa **monipuolista ilmasto- ja ympäristöosaamista eri toimialoilla ja koulutusasteilla.** Osaamista on lisättävä kaikilla koulutusasteilla, ja lisäksi elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia on kasvatettava.

Osana oikeudenmukaista siirtymää tulee toteuttaa **laaja-alainen ja pitkäjänteinen eri sektorit yhdistävä elinikäistä oppimista tukeva ohjelma**, jolla varmistetaan työntekijöiden osaaminen uusiin siirtymän mukanaan tuomiin tehtäviin.

Määrällinen tavoite neitseellisten raaka-aineiden käytön vähentämiselle

Kiertotalous vaatii kestävän tuotepolitiikan ja tuotesuunnittelun lisäksi vahvan tuottajille, kuluttajille ja päätöksentekijöille suunnatun viestin neitseellisten raaka-aineiden käytön vähentämisestä. EU:n kiertotalouden toimintasuunnitelmaan esimerkiksi **vuodelle 2030 asetettava tavoite puolittaa neitseellisten raaka-aineiden käyttö ja lisätä uusiutuvien ja uusioraaka-aineen käyttöä** olisi kaivattu ja kiertotaloutta vauhdittava lisäys.

[3] https://www.sitra.fi/en/publications/circular-economy-powerful-force-climate-mitigation/

Helsingissä 3.6.2020

Mari Pantsar

Johtaja

Sitran visiona on Suomi, joka menestyy kestävän hyvinvoinnin edelläkävijänä sosiaalisessa, taloudellisessa ja ekologisessa ulottuvuudessa. Suomen menestys tulevaisuudessa riippuu keskeisesti kyvystämme vastata sekä globaalin talouden että ilmasto- ja kestävyyskriisin haasteisiin. Menestyminen edellyttää yhteiskunnan uudistumiskykyä ja -halua. Hiilineutraali kiertotalous rakentaa yhteiskuntaa, jossa hyvinvointi ei perustu ylikulutukseen tai fossiilisiin polttoaineisiin.